

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

BOSHLANG'ICH TA'LIMG RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI TATBIQ ETISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA RIVOJLANISH OMILLARI

XALQARO ILMIIY-AMALIY ANJUMANI

MATERIALLARI

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
МАКТАБГАЧА ВА БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ ФАКУЛЬТЕТИ
БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ МЕТОДИКАСИ КАФЕДРАСИ**

**БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМГА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ТАТБИҚ
ЭТИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ ВА РИВОЖЛАНИШ
ОМИЛЛАРИ**

**ХАЛҚАРО МИҚЁСИДАГИ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021 йил, 1 -2 апрель

БУХОРО - 2021

noto'g'riligi haqida o'z fikrini mantiqli va izchil isbotlashga o'rgatadi. Talaba bahs - munozara orqali qarshi tomonning ishonarli dalillarini tinglaydi, o'z "Men"ini anglab yetadi, o'z dunyoqarashi, ilmiy-ijodiy tafakkuri ko'lami, haq yoki nohaq ekanligi to'g'risida, o'zi mustaqil xulosa chiqaradi. O'z fikrini himoya qilish uchun turli usul va vositalarni ishga solish, ijodiy fikrlash, til imkoniyatlaridan unumli foydalanishga o'rgatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qosimova K., Matchonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2009.
2. Tolipov U, Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – T., 2006.
3. Ishmuhamedov R, Abduqodirov A, Pardaev A. Ta'limda innovastion texnologiyalar - Toshkent. "Iste'dod", 2008.

ONA TILI VA O'QISH DARSLARIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING OG'ZAKI NUTQINI O'STIRISHGA OID METODIK KO'RSATMALAR

M. R. Hamroyeva, BuxDU o'qituvchisi
O. A. Subhonova, BuxDU talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini o'stirishga doir fikr-mulohazalar aytib o'tilgan. Fikrlar esa ona tili va o'qish darsliklaridagi mashqlar vositasida asoslangan.

Kalit so'zlar: ta'lim, metod, darslik, til, nutq, mashg'ulot, pedagog, she'riy, topishmoq, talaffuz, tovush.

Аннотация. В статье приведены отзывы о развитии устной речи у младших школьников. Идеи основаны на упражнениях на родном языке и учебниках.

Ключевые слова: обучение, метод, учебник, язык, речь, урок, педагог, поэзия, загадка, произношение, звук.

Annotation: This article provides feedback on the development of oral speech in primary school students. The ideas are based on exercises in the native language and textbooks.

Key words: education, method, textbook, language, speech, lesson, pedagogue, poetry, riddle, pronunciation, sound.

Nutq ikki ko'rinishga ega – og'zaki va yozma. Bular o'zaro uzviy bog'langan bo'lsa ham har birida o'ziga xos xususiyat bor [5]. Chiroyli so'zlashni, to'g'ri yozishni, o'z fikrini ravon va aniq bayon etishni bilmagan yoki uni ifodalay olmagan o'quvchilar bilimlarni samarali va foydali tarzda o'zlashtira olmaydilar. Nutqi chiroyli, mukammal, talaffuzi aniq, ravon bo'lgan o'quvchining fikrlash doirasi keng, idrok qilishi ham teran bo'ladi. Maktabda barcha o'quvchilarning talaffuzi bir xilda to'g'ri rivojlangan bo'lavermaydi. Bolalar tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilibgina qolmay, ularni bir-biridan farqlab ham ololmaydilar. Bolalarning nutqidagi bunday kamchiliklar darslarni o'zlashtirishda bolalar uchun sezilarli qiyinchiliklar tug'diradi.

Talaffuzdagi kamchiliklarni aniqlashda bolaning nutqini tekshirib ko'rish, nutq buzilish sabablarini o'rganish lozim. Bolaning nutqi yaxshi rivojlanishi uchun unga bog'cha davridan ko'plab ertaklar o'qib berish lozim. Yoshligida ko'p kitob ertak tinglagan bolaning dunyoqarashi, fikrlash doirasi tengdoshlarinikidan farq qiladi.

Maktab davrida bolaning ogʻzaki nutqini oʻstirishda oʻqish darslari asosiy rol oʻynaydi. Oʻqish darslarini qanday tashkil etish oʻqituvchining pedagogik mahoratiga bogʻliq.

Boshlangʻich sinflar oʻqish darslarida oʻquvchilar nutqini oʻstirish vositalardan biri toʻgʻri tashkil etilgan qayta hikoyalashdir. Maktabda toʻliq, qisqartirib, tanlab va ijodiy qayta hikoya qilish turlari mavjud. Boshlangʻich sinf oʻquvchilari uchun bu usul, yaʼni matnni toʻliq yoki matnga yaqin qayta hikoyalash ancha oson, boshqa turlari esa oʻquvchi tushinishi uchun nisbatan qiyindir [6].

Qayta hikoyalashda oʻqilgan hikoya mazmuni yuzasidan oʻqituvchining savoli oʻquvchilarni hikoyaning detallari haqida, ayrim voqealar oʻrtasidagi bogʻlanishning sababi va natijalari haqida fikrlashga qaratilishi lozim [6].

Umumlashtiruvchi darslarni tashkil etish orqali ham oʻquvchilar nutqini oʻstirish mumkin. Oʻquvchilar muayyan mavzu ustida ishlab, oʻqiganlari, koʻrgan, eshitgani, kuzatganlari haqida oʻz fikr-mulohazalarini dadil va erkin aytish imkoniyatlariga ega boʻlishlari lozim. Maʼlum bir mavzuni yakunlab oʻtkazilgan umumlashtiruvchi darsda bolalar kitobdan shu mavzuga oid oʻqigan hikoya yoki maqolalardan qaysi biri qiziqarliroq ekanini, shuningdek, biror hikoya va maqoladagi qatnashuvchi shaxslar, ularning xulq-atvorlari haqida oʻz fikrlarini aytadilar, zarur boʻlganda asar mazmunini qisqacha bayon etishadi.

Oʻquvchilarning ogʻzaki nutqini oʻstirishda, ayniqsa, ularning badiiy asarlarni oʻqib, hikoya qilib berishlariga katta ahamiyat beriladi. Badiiy asarlarni oʻqib qayta hikoya qilib berishga oʻrgatish va ularni sahnalashtirish sheʼrlarni yod oldirish oʻqituvchiga katta masʼuliyat yuklaydi. Ularning ogʻzaki nutqini oʻstirish va fikrlash qobiliyatini shakllantirish maqsadida har bir darsda tahlil qilingan asar yuzasidan xoh u ertak, xoh hikoya boʻlsin oʻz fikrlarini, asardan olgan xulosalarini sakkiz yoki oʻnta soʻz orqali (alabatta, bunda oʻquvchi yoshi hisobga olinadi) ifodalab kelishini uyga vazifa sifatida berish mumkin.

Boshlangʻich sinf ona tili darslarida “sifat soʻz turkumini oʻrganish” dastlabki bosqich hisoblanadi [5]. Oʻquvchilar sifat mavzusini ongli ravishda oʻzlashtirib maʼlum soʻz boyligiga, ogʻzaki va yozma nutqdan toʻgʻri foydalanib bilish koʻnikmasiga va sinonimlarni almashtirib qoʻllash malakasiga ega boʻlishlari lozim. 2-sinf darsligida berilgan mashqlarida sifat haqidagi dastlabki tushunchalar berilgan [7]. Sifat mavzusini oʻquvchilarga tushuntirish uchun “Klaster” usuli yaxshi samara beradi.

Darslikda berilgan quyidagi topishmoqqa eʼtibor qaratamiz.

- Mayda, yoqutday qizil,
Shirin, nordon, xilma-xilma.

Qalin, taxir poʻsti bor,
Hamma yerda doʻsti bor.

Sen ayt-chi, qizim Gulnor!

- Bumi, dadajon,.....

anor

Topishmoq ustida oʻquvchilar bilan birgalikda ishlaymiz. Sheʼriy topishmoqni oʻqiymiz va javobini birgalikda topishga harakat qilamiz. Topishmoq javobini quyidagi soʻzlarga asoslanib topdik: mayda, yoqutday, qizil, shirin, nordon, qalin, taxir.

Oʻquvchilarga bular narsalarning belgisini bildiruvchi soʻzlar ekanligini tushuntiramiz. Bu sifatlar soʻzlarning qanday belgisini bildirganini aniqroq tushuntirish maqsadida ular bilan birgalikda soʻzlarni guruhlarga ajratamiz.

Rangiga ko‘ra: yoqutday, qizil

Mazasiga ko‘ra: shirin, nordon, taxir

Xuddi shu tarzda guruhlaymiz. O‘quvchilarning mavzuni qay darajada tushunganini bilish maqsadida ularga quyidagicha topshiriq beramiz. Maza bildiruvchi so‘zni ma’nodoshi bilan almashtiring.

Namuna:

Shirin, lazzatli, mazali.

Bunday usullar o‘quvchilarning erkin fikrlash qobiliyatini o‘stirishga, og‘zaki nutqining yaxshi rivojlanishiga ko‘maklashadi. Davr talabiga ko‘ra o‘quvchilar o‘rgangan bilimlarini kelgusi hayotda qo‘llay olishlari, ularni og‘zaki nutqda aniq va ravon ifodalay olishlari lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev. Sh. M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent. “O‘zbekiston”, 2017. -488 bet.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Barkamol avlod - O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori.- T.: “Sharq”, 1998.

3. Abduqodirov A.A., Begmatova N.X. Maktabgacha ta’lim muassasalarida multimedia texnologiyasidan foydalanish uslubi (o‘quv-uslubiy qo‘llanma). - Qarshi: “Nasaf”, 2011.

4. Alimov N. Maktabgacha yoshdagi bolalarni matematik ta’limga tayyorlash\ Maktabgacha ta’lim. - T., 2005.

5. Axmedova M. Maktabgacha yoshdagi bolalarning o‘zlashtirish darajasini aniqlash va tahlil qilish\ Bola shaxsini rivojlantirishning dolzarb muammolari mavzusidagi II xalqaro anjuman. - Toshkent, 2008.

6. Qosimova Karima, Matchonov S. va boshqalar. Ona tili o‘qitish metodikasi. -T., 2009.

7. Qosimova Karima, Fuzailov. S va boshqalar. 2-sinflar uchun boshlang‘ich sinf ona tili darsligi. -T., 2018.

«ДИВАН ЛУГАТ-АТ-ТУРК» НИНГ ИЛК ТАДҚИҚОТЧИСИ

Улугмурод Амонов,

БухДУ филология фанлари бўйича фалсафа доктори

Аннотация: Мазкур мақолада А.Фитратнинг фольклоршунослик фаляти Махмуд Қошғарийнинг “Девону луготит турк” тадқиқоти асосида ёритиб берилган.

Аннотация: Статья посвящена историческим трудам Абдурауфа Фитрата по фольклористике на базе книги Махмуда Кошгари «Диван лугат-ат-турк».

In this article was written about the life and literary works of famous writer A.Fitrat in folklore and folkloristics

Таянч сўзлар: фольклор, фольклоршунослик, манбашунослик, матншунослик, эртак, масал.

Ключевые слова: фольклор, фольклористика, источниковедения, текстология, ода, маснави. Четверостишие, песня.

Key words: folk, folk study, source study, text study.

1919 йили Туркистон Мухтор жумхурияти ҳукумати ва Туркистон ўлка мусулмон бюроси Марказий Осие халқларининг маданий меросини тўплаб, айримларини нашр этиш ҳақида қарор қабул қилган. Бу ишга бош, яъни раис қилиб Назир Тўрақулов тайинланган. Абдурауф Фитратни унга муовин, яъни

foydalanish	
<i>Saidova M. J.</i> Ta'limda multimedialardan foydalanish va uning didaktik imkoniyatlari	189
<i>Saidova G. E.</i> Boshlang'ich sinflarda geometrik materiallar ustida ishlash metodikasi	193
<i>Saidova M. J.</i> Masofaviy ta'limda o'qitish imkoniyatlari va usullari	195
<i>Saidova G. E., Qoryog'diyeva A. Sh.</i> Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarni mantiqiy masalalar yechishni o'rgatish	199
<i>Olloqova O', Murodova G.</i> Matematika darslarida geometrik figuralarni o'rgatishda interfaol metod va didaktik o'yinlardan foydalanish	201
<i>Hamroyeva M. R., G'afurova F.N.</i> Boshlang'ich sinf darslarida interfaol metodlardan foydalanish	204
<i>G. E., Sanoqulova S. F.</i> Boshlang'ich sinf o'quvchilarida uzunlik haqida tasavvurlarni shakllantirish, uzunliklarni o'lchash malakalarini hosil qilish	208
<i>Ozodova M. H.</i> Boshlang'ich sinflarda sintaktik tushunchalarni egallash bosqichlari	211
<i>Qosimov F.M.</i> Ijodiy topshiriqlar va ular tizimiga qo'yiladigan talablar	214
<i>Adizova N., Husenova D.</i> 1- sinfda unli tovushlar talaffuzi ustida ishlash	217
<i>Tog'ayeva U.Sh.</i> Loyihaviy ta'lim vositasida "ona tili o'qitish metodikasi" modulini takomillashtirish	221
<i>Hamroyeva M. R., Subhonova O. A.</i> Ona tili va o'qish darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini o'stirishga oid metodik ko'rsatmalar	223
<i>Улугмурод Амонов</i> «Диван лугат-ат-турк» нинг илк таджикотчиси	225
<i>Аҳмадов О. Ш.</i> Бухоро амирлигида анъанавий бошланғич таълим-тарбия тизими ва унинг инкирози	228
<i>Sidiqova D. S., Jabborova G.A.</i> Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda interfaol metodlaridan foydalanish	230
<i>Tog'ayeva U.Sh., Xodjayeva M.Sh.</i> Boshlang'ich sinf ona tili darslarida fanlararo aloqadorlik o'rnatish	233
<i>Qurbonova Sh. N., Razzoqova N.</i> Pedagogik texnologiya -ta'lim-tarbiya jarayonining yaxlit tizimi sifatida	234
<i>Yusufzoda Sh. Y., Safarova D. F.</i> Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilar mantiqiy fikrlashini rivojlantirishning ahamiyati	237
<i>Yusufzoda Sh. Y., Egamqulova F T.</i> Grafik modellardan foydalanish usullari orqali masala yechish metodikasi	240
<i>Yusufzoda Sh. Y., Narzullayeva Z.</i> Boshlang'ich sinf matematika darslarida harakatga doir masalalar yechishga o'rgatish metodikasi	243
<i>Narzillayeva M. Sh.</i> Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda lingvodidaktikaning o'rni	245
<i>Rajabova N. K., Kamolova M. I.</i> Boshlang'ich sinflarda masalalar yechishning metodik asoslari	249
<i>Rajabova N.K.</i> Boshlang'ich sinf o'quvchilarining fazoviy tasavvurlarini shakllantirishning metodik asoslari	251
<i>Ismatov S. R., Shukrullayeva Sh.Sh.</i> Savod o'rgatish davri yozuv darslarini o'rgatish usullari	252
<i>Olloqova O'M., Zaripova M.O'</i> Hikoya o'qish darslarida o'quvchilar nutqini o'stirish	255
<i>Ҳафизов Ш.</i> Бошланғич синфларда жисмоний тарбия дарсининг тузилиши ва уни ўтказиш методикаси	258
<i>Adizova N.B., Ibrohimova F. A.</i> Avloniy she'rlarining boshlang'ich sinflarda o'rganilishi	261
<i>Sidiqova D. Sh.</i> "Matematika o'qitish metodikasi" fanini o'qitishda talabalarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi	264
<i>Қўлдошев Р. А.</i> Чапақай ўқувчиларида ёзув кўникмаларини шакллантириш	266
<i>Safarova N. O., Jumayeva H. G.</i> Savod o'rgatish davrida boshlang'ich sinf o'quvchilarida yozuv malakalarini shakllantirish	270
<i>Raximova N.A., Rustamova D.</i> Boshlang'ich sinf tarbiya tizimida innovatsiyalar	274
<i>Mirzayeva D. Q.</i> O'quvchilar nutqini o'stirishda lug'at ustida ishlash	277